

מאת גיורא מנור

כוריאוגרפים (ומעצבי תאורה) פיתחו בזמן האחרון חיבה יתרה לחושך מצריים. בימינו, כדי לראות מחול על במה, נחוצה משקפת-לילה, כמו אלה שהצבא משתמש בהן. שוב ושוב נעלמת הבמה באפלה. פה ושם מבליחה דמות של רקדן או רקדנית ונעלמת מיד בעלטה. זה כביכול מאוד "אמנותי", יוצר אווירה ומשרה תחושה של מיסתורין.

לשיא הגיעה היוצרת האמריקאית אמנדה מילר, שמופע שלה ראיתי (בוא לא נגזים - הייתי נוכח באולם בזמן שהתרחש) במסגרת פסטיבל המחול של הולנד בהאג. כמין פרדוקס, רק עם סיום היצירה, בזמן הקידות, אפשר היה סוף סוף להבחין בדמויות המבצעים. כל עוד הם רקדו הם עשו זאת בחושך מוחלט.

למה להתאמץ לרקוד, אם איש אינו יכול לראות ממש מה נרקד?

בשנות החמישים, כשגם במופעי מחול בארץ נפוץ השימוש בזרקורים מתכוונים, לא אחת התנדבתי לעצב תאורה לכוריאוגרפים שונים ולמען האמת ההיסטורית, כבר אז נוכחתי שהם מחפשים משהו לא קיים - אור שחור. רק כשנכנסו לשימוש זרקורי ליקולייט האמריקאיים ראיתי משהו כזה - מעגל אור בהיר וממוקד שהוציאו ממנו את מרכזו. מה שמתקבל זה עיגול של אור בהיר, כמו הקורונה של השמש בשעת ליקוי חמה, מקיף מעגל של חושך. יש בזה באמת משהו

מגרה, ביצירת מחשך מיוחד שבו יתבצע הריקוד. אבל אם הופכים את האמצעי הזה לשיטה במקום להשתמש בו כבתבלין או מתאבן, כלומר אם המצב המשונה הזה נמשך יותר מדקה או שתיים, הוא הופך למטרד, שכן כמה זמן יעשה הצופה מאמץ להבקייע את האפלה (ובלי משקפת לראיית לילה)?

מה שביקשו הכוריאוגרפים, שרצו כביכול "אור שחור", לא היה אלא ניגודיות חזקה בין חושך לאור, וללא אור חזק אין, כמובן, חושך של ממש. בשנים האחרונות גילו סוף סוף רבים וטובים את היופי שבאור חלש. לא תמיד יש יתרון לבמה מבהיקה, זוהרת. לפעמים, דווקא תאורה ברורה, אבל לא חזקה, מעניקה תחושה של ליריות לתנועה. ושוב, נחוץ להשתמש באמצעי תאורה כזה כבתבלין, זאת אומרת במנות קטנות, ולא להפכו למנה עיקרית.

לפעמים אפשר אפילו ליצור תאורה מעניינת באמצעות מקור אור חלש כמו פנס-כיס. זכור לי מחול מרתק של אילן לשם (במסגרת "גוונים במחול"), שבו הוא "הקריין" את שיער זרועו השמאלית בעזרת פנס-כיס זעיר על המסך האחורי של הבמה וזה יצר אפקט מקסים ומיוחד. ולפני שנה צפיתי בהופעה של להקה של בית-ספר למחול מודרני בפראג, ואחד המחולות הסתיים לאור שרשראות של נורות צבעוניות זעירות, מהסוג שנוהגים לתלות על עץ חג-המולד, והן שיוו לבמה מראה קסום של דשא זוהר.

הכל אפשרי באמנות, והרשות נתונה, אבל את העלטה הגיע הזמן לסלק מהבמה ולהראות לנו מה שיש לראות עליה.

באנו חושך לגרש!